

100 LET KNIHOVNÍHO ZÁKONA

Knihovna v „Hanáckých Benátkách“

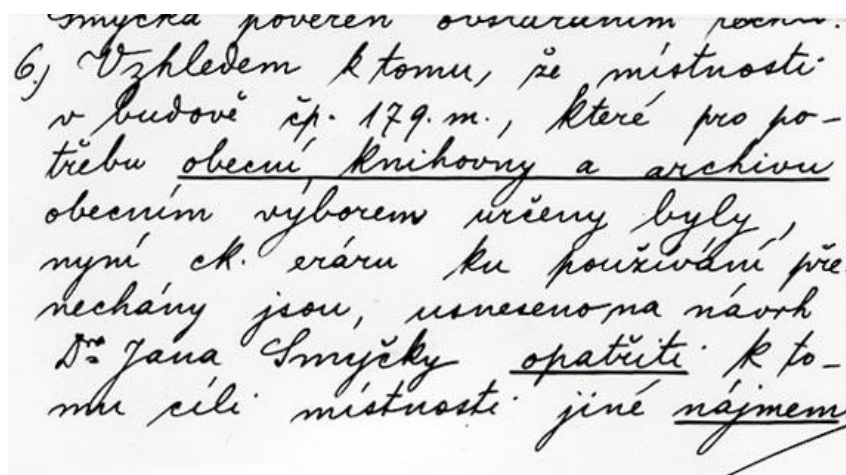
Město Litovel leží v srdci chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. Je postaveno ve vnitrozemské deltě řeky Moravy, rozvětvené do šesti ramen a odedávna je úzce spojené s vodou a životem řeky. Výstižně se mu říká „Hanácké Benátky“.

Jako mnoho jemu podobných zažívalo malé moravské město na úrodné Hané v druhé polovině 19. století rozvoj národnostního uvědomění. Díky působení prvních ekonomických ryze českých subjektů, Rolnické záložny a Rolnického akciového pivovaru, se počet aktivních a uvědomělých vlastenců postupně rozrůstá o řadu vzdělaných obyvatel českého původu. Vznikají mnohé vlastenecké spolky a v nich se formují snahy Čechů ovládnout správu města, která je dosud v rukou německých občanů. Značně vyhocený národnostní boj o ovládnutí městské správy vyvrcholil v Litovli v obecních volbách v roce 1899, kdy zvítězila česká strana.

Do celého procesu se významně zapojila Měšťanská beseda, původně čtenářský spolek, založený roku 1865, kolem kterého se postupně soustředily vůdčí osobnosti české společnosti. Patřil k nim účetní cukrovaru Václav Socha, později první český starosta města nebo lékař Jan Smyčka, kulturní organizátor a iniciátor národopisných sbírek, jež později daly vzniknout městskému muzeu. Měšťanská beseda a další spolky provozovaly pro své členy knihovny a čítárny. Například Sokolové se už v roce 1898 rozhodli otevřít svou čítárnu široké veřejnosti. V dobovém tisku se psalo:

„Prvním a hlavním účelem jest, aby široké vrstvy našeho lidu, které hledají lacinou četbu, jak zábavnou, tak politickou, našly ji v místnosti privátní a ne, jako dosud v hostincích, kde byly nuceny také něco utratit. V knihách čítárny možno si přečíst spisy poučné, odborné, zábavné a z časopisů jest vyloženo přes 20 listů různých politických směrů a odstínů. Poplatku se neplatí žádného, ale knihy ani časopisy se domů nepůjčují. Každý jest vítán!“

V roce 1900 se obecní výbor usnesl finančně přispívat na činnost knihovny Měšťanské besedy, obohacené o velkou sbírku knih moravského vlastence Jana Havelky. Částka byla stanovena na 150 zlatých ročně. Zároveň padl první návrh na vytvoření obecní knihovny sloučením knihoven spolkových. K uskutečnění tohoto návrhu došlo 16. ledna 1903, kdy

6.) *Vzhledem k tomu, že místnosti v budově čp. 179.m., které pro potřebu obecní knihovny a archivu obecním výborem určeny byly, nyní st. záru ku používání pře- nechány jsou, usneseno na návrh D^{ra} Jana Smýčky opatřiti k tomu cíli místnosti jiné nájemem.*

obecní rada rozhodla o pronájmu budovy. Z protokolu valné hromady Měšťanské besedy se dovídáme, že městská rada se usnesla pronajmout místnosti, „*ve kterých by byla místní čítárna a knihovna obecní*

i besední, rovněž aby tu byly všechny časopisy besedou předplácené.“ Knihovna a čítárna byla spravována šestičlenným výborem a byla slavnostně otevřena v domě starosty Václava Sochy v Jungmannově ulici v dubnu roku 1903. Knihovna s čítárnou byla v prvním desetiletí 20. století dvakrát přestěhována. Čítárna byla umístěna v tehdejší Sokolské ulici.

Zápis v městské kronice: „*Čítárna je v obecním domě v Sokolské ulici. Dozor má obecní strážník, ale časopisy se ztrácejí...*“.

V roce 1919, kdy byl přijat první československý knihovní zákon, sídlila obecní knihovna v budově tehdejší sokolovny. Do té doby byla její činnost pravidelně podporována

podle možností obecního rozpočtu. K částečnému utlumení došlo za první světové války, kdy byl v přízemí sokolovny zřízen vojenský lazaret. Knihovna s čítárnou se z původní sokolovny

znovu stěhovala, tentokrát do měšťanských škol, čítárna do dívčí a knihovna do chlapecké měšťanky.

V závěru roku 1919 byla na jednání městské správy ustanovena sedmičlenná knihovnická rada. Profesionálním knihovníkem byl jmenován odborný učitel Josef Beck.

Městská rada se usnesla přispívat pravidelně na činnost knihovny, tak jak jí ukládal knihovní zákon, a to částkou 50-60 haléřů na obyvatele ročně. V letech 1920-1922, kdy ve městě žilo kolem 4500 obyvatel měla knihovna rozpočet 2300 Kč, spravovala 3468 svazků a zapsáno bylo 395 čtenářů. V roce 1923 se rozpočet knihovny zvýšil na 3000 Kč a odměna knihovníka činila 500 Kč za rok. Knihovna byla otevřena denně kromě svátků a nedělí od 17 do 19 hodin. V městské kronice z roku 1923 je zapsáno: „*Podle zákona o veřejných knihovnách obecních spravuje obecní knihovnu knihovnická rada, jejímiž členy jsou:*“ a následuje osm jmen vážených občanů včetně knihovníka Josefa Becka.

V roce 1925 přednášel litovelský knihovník Josef Beck na knihovnickém kursu o lidovýchovné práci, knihovnických úkolech, správě knihovny a spolupráci se školou. Díky knihovnímu zákonu působilo koncem dvacátých let v regionu 52 obecních knihoven. Na jedné straně bylo pro obyvatelstvo velmi významné ustavení jednotlivých knihoven, ve kterých byly k dispozici knihy a časopisy v místě bydliště. Na straně druhé se však v malých obcích nedařilo doplňovat a zkvalitňovat knihovní fond, knihy nebyly v dobrém stavu, bylo jich málo a pro čtenáře byly minimálně přitažlivé. Situaci zhoršila také velká hospodářská krize, kdy řada obcí přestala podporovat knihovny úplně.

Velká hospodářská krize zasáhla i do osudů litovelské knihovny. Městská rada snížila rozpočet a byla nucena stanovit poplatek za půjčování. Nezaměstnaným se knihy nadále půjčovaly zdarma.

Ve 30. letech bylo velkým přínosem působení Švehlovy okresní knihovny, která poskytovala metodickou pomoc a putovní soubory zakoupené ze státních dotací, darů a nadací menším knihovnám v tehdejší litovelské soudní oblasti. Soubory byly knihovnám půjčovány na jeden rok.

Díky knihovníku Josefu Beckovi a členům knihovnické rady se podařilo udržet nepřetržitou činnost litovelské knihovny jak za hospodářské krize, tak zajistit její budoucnost i po přestěhování do nevhodných prostor. Pro nedostatek místa v měšťanské škole město v roce 1936 rozhodlo o přestěhování knihovny do tehdejší mateřské školy, místnosti kapacitně

nedostačující a mimo centrum města. Celá knihovnická rada v čele s učitelem Beckem na protest proti tomuto rozhodnutí odstoupila z funkcí a městská knihovna byla v rozporu s ustanoveními knihovnického zákona uzavřena. Noviny Litovelský, šternberský a šumperský kraj píše: *„Už jeden a půl roku se mluví a píše o městské knihovně, ale ta je zatím uskladněna, čtenářům nepřístupna a vystavena zkáze. Kdo je tím vinen? Knihovnická rada existuje a neexistuje, její členové nevědí, jestli ve funkci setrvávají či ne, občas se přesto sejdou, radí se o tom, jak knihovně pomoci, městská rada s knihovnickou radou koresponduje. Na umístění knihovny v tomto roce jest malá naděje. Dokonce se může stát, že v Litovli nebude knihovna otevřena ještě ani v jubilejním roce republiky. Nelze vypočítat ztrátu, která vznikne tím, že 7000 knih leží nepřístupno čtenářské obci a podléhá zkáze.“*

Na nátlak knihovnické rady koupilo v roce 1937 město pro knihovnu budovu z pozůstalosti starosty Václava Sochy. Knihovna se tak vrátila poblíž svého prvního umístění do Husovy ulice, kde setrvala až do roku 1954. Do budovy se vešla jak knihovna, tak čítárna. V půjčovně nebyl volný výběr, čtenáři měli k dispozici tištěné seznamy knih. Knihovnický fond měl 5181 svazků. Zapsáno bylo 960 čtenářů, kteří si půjčili 10 217 knih.

Ve zprávě „Čtenář a náš kraj“ z roku 1938, která byla součástí osvětového sborníku „Litovelsko české knihy“, knihovnický Josef Beck píše: *„Nelze dosti zdůraznit, jak vynikající poslání čeká naše knihovnické v letech příštích. Půjde hlavně o to, jak v duchu národní obnovy využítí uplatnit všechna ustanovení našeho zákona o obecních knihovnách k tomu, aby správy všech knihoven, zvláště i těch nejmenších, měly napříště trvale a pravidelně zajištěnu možnost voliti opravdu hodnotné a vhodné knihy do obecních knihoven a aby je zbavily v zájmu jejich významného kulturního poslání v národě všeho braku, který se do nich časem vloudil. Jen tak pomohou otevřít národu zase ony posvátné zdroje důvěry a povzbuzení, z nichž se posilovala písmácká duše našich předků.“*